

Sænk dit skadedyrstryk i køkkenhaven på naturlig vis

Der er planter man med fordel kan plante ved siden af hinanden, og planter man skal undlade at plante ved siden af hinanden. F.eks. frastøder gulerod porremøl, og porre frastøder gulerodsfluen, salat frastøder jordlopper, basilikum frastøder forskellige skadedyr der går på tomat, de fleste krydderurter, frastøder kålsommerfugle, oregano frastøder visse skadedyr der går på squash og græskar osv.

Sygdomstrykket kan også sænkes ved at bruge resistente sorter. Et godt tip er at købe økologiske frø da de ofte udgør sorter med høj resistens overfor sygdomme og skadedyr. Økologiske frø kan f.eks. købes i **Allerød Planteskole**, www.fuglebjerggaard.dk (Økologisk gårdbutik mellem Helsingør og Græsted) og internetbutikkerne www.solsikken.dk eller www.danspiring.dk

Planter der ikke trives ved siden af hinanden:

- Gulerødder: dild.
- Rødbede: stangbønne.
- Kål: tomat, løg.
- Fennikel: tomat, koriander, ært, bønne.
- Bønner: løg, tomat, fennikel.
- Salat: persille.
- Løg: ært, bønne.
- Ærter: løg, porre.
- Radise: kørvel.
- Tomat: bønne, rødbede.

Planter der trives ved siden af hinanden:

- Gulerod: porre, løg, salat, ært, radise, tomat, krybbønne, purløg, koriander, skorzonnerod.
- Græskar: majs, salat.
- Karse: radise.
- Knoldselleri: radise, rødbede, ært, bønne.
- Purløg: gulerod.
- Spinat: rødbede, salat, stangbønne.
- Bønne: gulerod, blomkål, majs, kål, rødbede, selleri, spinat.
- Salat: blomkål, dild, gulerod, radise, græskar, porre.
- Vårsalat: porrer, løg.
- Majs: græskar, ært.
- Pastinak: løg.
- Persille: asparges, tomat.
- Porre: løg, tomat, gulerod, salat, selleri, vårsalat.
- Ært: gulerod, radise, majs.
- Radise: ært, salat, gulerod, karse, spinat.
- Tomat: løg, gulerod, selleri, porre, basilikum, persille

N.B.: Disse tip fjerner ikke skadedyrene, men gør det mere besværligt for dem at skabe problemer i haven.

Skadedyr og sygdomme, tips til bekæmpelse

Skadedyr og sygdomme kan være til fare for planternes trivsel. Det er derfor vigtigt at kende dem. Hvis skaden først er sket kan den være svær at udbedre, og det er derfor langt bedre at forebygge. Længden af denne liste skal dog ikke afskrække nogen fra at gå i gang i køkkenhaven. Det er langt fra alle sygdomme og skadedyr, der giver sig til kende hver gang, og hvis man forebygger, kan man faktisk undgå en hel del.

Her er et par tommelfingerregler:

- Lok nyttedyrene ind i haven, hvor de kan leve af skadedyrene.
- Høns spiser mange forskellige skadedyr. Klargør haven og slip hønsene løs før såning eller udplantning.
- Der skal være god afstand mellem planterne, så de kan få lys og luft - jo tættere planterne står jo større er risikoen for at sygdomme og skadedyr går fra plante til plante. Fjern eventuelt overflødig bladmasse. Hvis man har et drivhus eller en drivbænk skal man også sørge for at der er god udluftning der.
- Plant planter ved siden af hinanden, der kan være til fælles gavn, som f.eks. gulero og løg, der frastøder hinandens skadedyr.
- Plant ikke den samme grønsag samme sted flere år i træk, men sørg for et godt sædskifte.
- Ved almindelig vanding vandes ved roden af hver plante: vander man bladene risikerer man at der udvikler sig forskellige svampesygdomme.
- Hold jorden løs ved jævnlige og ofte at bearbejde den.
- Undgå at bruge frisk staldgødning.
- Fjern skadedyrene.
- Hvis skaden alligevel sker: Fjern de angrebne plantedele.

Ukrudt, tips til bekæmpelse og forebyggelse

I den økologiske have er der ingen vej udenom, der skal knofedt til for at fjerne ukrudtet. Det kan være et stort arbejde hvis det tager overhånd, men med et par tommelfingerregler behøver det ikke at være uoverkommeligt:

- Fjern ukrudtet jævnlige, og mens det endnu er småt. Vær især omhyggelig mens det man har sået endnu er småt, ellers risikerer man at det bliver fuldstændig kvalt. Når planterne først er kommet godt i gang er de mindre udsat, og vil desuden være med til at holde ukrudtet nede, blandt andet ved at skygge for det.
- Lad ikke ukrudtet gå i frø.
- Dæk jorden mellem planterne med f.eks. halm. Det er med til at holde ukrudtet nede.
- Plant bunddækkeplanter der hindrer ukrudtsvækst.
- plant grøngødning, f.eks. boghvede mellem rækkerne. Det er med til at holde ukrudtet nede. blandt andet www.danspiring.dk har forskellige grøngødningsfrø der kan købes
- Endelig kan man bruge miljøvenlige sprøjtemidler og naturlige skadedyrsbekæmpelse f.eks. fra **ECOstyle** og **EWB Production**

Nyttedyr i haven

Nyttedyrene er de dyr og insekter der er til gavn i den økologiske have. De kan være til nytte ved at de f.eks. lever af de dyr der kan være til skade, eller ved at de, som forskellige insekter, bestøver blomsterne.

Man kan lokke nyttedyrene ind i sin have hvis der er nogle steder hvor de kan lide at være.

- Man kan f.eks. sætte fuglekasser op til fuglene - forskellige højder og forskellige størrelser huller i fuglekasserne tiltrækker forskellige fugle.
- Flagermus lever på åbne loftsrum og i lader. Hvis man ikke har sådanne steder kan man lave en flagermuskasse som man hænger op på muren.
- Kvasbunker tiltrækker pindsvin, spidsmus og væsler.
- De nyttige insekter kan man tiltrække ved at have skyggefulde og fugtige skjulesteder, og sørge for at have nogle af de planter i sin have som tiltrækker disse insekter, det er f.eks. planter som **honningurt, morgenfrue, kørvel, persille, dild**.

Nyttedyr er blandt andet:	Nytte:
Fugle	Spiser insekter, insektlarver og ukrudtsfrø (nogle fugle kan dog også være til gene hvis de spiser de små spirer eller roder i jorden).
Pindsvin	Spiser bl.a. snegle, larver og mus.
Spidsmus	Spiser larver, insekter og snegle - hver dag lige så meget som deres egen kropsvægt.
Flagermus	Fanger de insekter, som bl.a. fuglene ikke får fat på.
Muldvarp	Lever af insekter og orme, larver og pupper. Men muldvarpeskuddene kan være til irritation.
Væsler	Jager mus og rotter om natten (dog også fugle, æg og høns).

Markfirben	Lever bl.a. af insekter, snegle, larver og orme.
Stålor	Lever af insekter, snegle og orme.
Butsnudet frø	Lever af snegle, insekter, larver og orm.
Skrubtudse	Lever af orm og snegle.
Regnorme	Forvandler organisk materiale til værdifulde gødningsstoffer, som planterne kan optage. Løsner jorden.
Mariehøns	Æder bladlus
Guldøjer	Æder bladlus
Løbebiller	Æder larver og snegle
Skovmyrer	Æder forskellige skadelige insekter (lever i skoven)
Snyltehvepse	Lægger æg inde i bladlusene, som dør.
Svirrefluer	Larverne æder bladlus
Edderkopper	Æder fluer, bladlus, larver og biller
Mider	Æder insekter, og deres ekskrementer indgår i dannelsen af humus. De er desuden med til at omdanne det organiske stof i jordbunden.
Nematoder	Er så små at man ikke kan se dem. De medvirker til humusdannelsen.
Svampe	Nedbryder levende og døde stoffer, og er med til at danne humus. Svampe kan dog også være til skade hvis de optræder på planterne i køkkenhaven.
Bakterier	Er med i de fleste kemiske processer, og er dermed af stor betydning for at bevare jordens frugtbarhed.

